

VACLAV HAVEL BRACHT TSJECHOSLOVAKIJE

Dood van een dissident

Kunst kan echt de wereld veranderen, bewees Vaclav Havel. De schrijver werd het gezicht van de Fluwelen Revolutie en de eerste president van het postcommunistische Tsjechoslovakije. Hij overleed gisteren aan een slepende ziekte.

29 december 1989. Havel heeft de eed van president afgelegd. © afp

LIEVEN SIOEN

Zoals de wereld compleet werd verrast door de val van de Berlijnse Muur, zo bracht de loop van de geschiedenis Vaclav Havel tot zijn eigen verbazing in De Burcht, waar de communistische regering van Tsjechoslovakije zetelde. In die woelige dagen van november 1989 was de dissidente toneelschrijver immers regisseur én hoofdrolspeler geworden van de Fluwelen Revolutie, die een einde maakte aan veertig jaar communisme. Op de vraag wat daarna moest komen, gaven de manifestanten spontaan het antwoord.

Ze begonnen allemaal borstspeldjes te dragen, met de boodschap 'Havel naar De Burcht'.

En zo werd Vaclav Havel in 1989 de eerste president van het vrije Tsjechoslovakije. 'Met het communisme hield in de helft van Europa de klok van de geschiedenis op met tikken', was een van zijn beroemde uitspraken. 'Vandaag gaat de geschiedenis verder.'

Klassevijand

Havel, geboren op 5 oktober 1936, ervoer de communistische klasstrijd in eigen persoon. Zijn vader was een rijke projectontwikkelaar, die na 1948 werd onteigend; zijn moeder de kunstzinnige dochter van een ambassadeur. Als 'bourgeoiskind' werd de jonge Havel de toegang ontzegd tot hoger onderwijs. Hij vond een baan in een chemielab, schreef zijn eerste gedichten en hing rond in de Praagse bars waar intellectuelen en creatievelingen verzamelden.

Na zijn legerdienst kon Havel als theatertechnicus aan de slag. In de jaren '60 was de Praagse scène een broedplaats van vernieuwing en avant-garde. Havel volgde een opleiding drama, ontmoette mensen als Milan Kundera en Milos Forman en voerde in 1963 het eerste toneelstuk van eigen hand

op. Hij schreef absurd theater, dat schatplichtig is aan Kafka, Eugène Ionesco en Samuel Beckett, en ruimte bood om met een komische noot kritiek te formuleren op het communistische systeem. Vaclav Havel maakte internationaal faam, wat hem de kans gaf te reizen naar de alternatieve rockscene van Londen en New York. Havel is altijd fan gebleven van John Lennon, Frank Zappa en The Velvet Underground.

De artistieke vrijheid van de jaren '60 zinderde ook politiek na, in de Praagse lente van 1968. Russische tanks maakten echter een einde aan de liberale hervormingen van Alexander Dubcek. Havel kreeg schrijfverbod, trok zich terug op het platteland, werkte zelfs een tijd in een brouwerij, maar kwam in 1975 opnieuw op het voorplan met een open brief aan de communistische leider Husak. In 1977 stelde hij met andere dissidenten Charta 77 op, nadat een popgroep was veroordeeld. Hij betaalde zijn politieke activisme met bijna vijf jaar gevangenisstraf. Toen enkele maanden na zijn laatste vrijlating spontaan protest uitbrak tegen het communistische regime, organiseerde Vaclav Havel mee de revolutie. Een van zijn bondgenoten was zijn latere politieke tegenpool Vaclav Klaus.

Guy Verhofstadt was erbij op het Wenceslausplein, toen tienduizenden Tsjechoslovaken met vreedzaam protest de communistische regering tot aftreden dwongen. Hij noemt Vaclav Havel een persoonlijke held. 'Hij is een van de belangrijkste figuren van de voorbije veertig jaar in Europa. Havel is het symbool van intellectueel en cultureel verzet tegen de communistische dictatuur. Omdat hij zo overtuigd was van de kracht van geweldloze strijd, in de traditie van Ghandi en Mandela, heeft hij de weg geëffend voor de vreedzame overgang naar democratie in Tsjechoslovakije.'

Charisma

Havel was uiteraard niet de enige leider van de revolutie, maar blijkbaar wel het meest charismatische gezicht ervan. Geert van Istendael heeft enkele goede vrienden in de onmiddellijke omgeving van Havel. 'Ze omschrijven hem steevast als *a little lord*, een kleine koning. Havel is een leidersfiguur ondanks zichzelf. Hij is klein, spreekt niet altijd even vlot, maar heeft een enorme charme en een natuurlijke hoffelijkheid. Ik vind hem een zeer groot man, omdat hij onverzettelijk is gebleven ondanks de repressie van het communisme. En toch is